

ISSN: 2146-1961

Kaleli, Y. S. (2021). Covid 19 Sürecinde Müzik Öğretmenlerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi, *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 12(44), 262-277.

DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.2881>

Makale Türü (ArticleType): Araştırma Makalesi

COVID 19 SÜRECİNDE MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Yavuz Selim KALELİ

Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya, Türkiye, yavuzselimkaleli@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5713-7399

Gönderim tarihi: 15.02.2021

Kabul tarihi: 26.05.2021

Yayım tarihi: 14.06.2021

ÖZ

Bu araştırmada Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin iş tükenmişliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nedensel karşılaştırma yöntemi temel alınarak; Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri, cinsiyet, mesleki kıdem, medeni durum ve çalışılan okul türü değişkenlerine göre karşılaştırılmıştır. Araştırmanın örneklemini Konya, Mersin, Ankara, Erzurum, Trabzon ve İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı özel ve devlet okullarında görev yapan 243 müzik öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında Maslach Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin tükenmişliklerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin tükenmişliklerinin cinsiyet, medeni durum, mesleki kıdem ve okul türüne göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür. Araştırma sonuçlarına dayalı olarak Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin tükenmişliklerini azaltıcı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Covid 19, müzik öğretmeni, tükenmişlik, demografik faktörler.

INVESTIGATION OF BURNT LEVELS OF MUSIC TEACHERS DURING THE COVID 19 PROCESS

ABSTRACT

In this study, it was aimed to examine the work burnout of music teachers during the Covid 19 process in terms of some variables. Based on the causal comparison method in the research; In the Covid 19 process, the burnout levels of music teachers were compared according to the variables of gender, professional seniority, marital status and the type of school studied. The sample of the study consists of 243 music teachers working in private and state schools affiliated to Konya, Mersin, Ankara, Erzurum, Trabzon and Istanbul Provincial Directorate of National Education. Maslach Burnout Inventory was used to collect research data. According to the research findings, it was observed that burnout of music teachers during the Covid 19 process was moderate. In addition, it was observed that the burnout of music teachers during the Covid 19 process showed a significant difference according to gender, marital status, professional seniority and school type. Based on the research results, suggestions were made to reduce the burnout of music teachers during the Covid 19 process.

Keywords: Covid 19, music teacher, burnout, demographic factors.

GİRİŞ

31 Aralık 2020 itibariyle COVID-19, 83.500.000'den fazla kişiyi enfekte etti ve en az 210 ülkede meydana gelen 1823000'den fazla ölümlerle sonuçlandı (worldometers, 2020). Bu makalenin yazıldığı tarihlerde Türkiye'de Covid 19'un bulaştığı kişi sayısı 2.210.000 ve ölen kişi sayısı ise 20.880'ni geçmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2020). COVID-19 salgını dünya çapında önemli sorunlara neden olmuştur. Zararlı etkiler arasında yüksek enfeksiyon ve ölüm oranları, bireylerin karşılaştığı mali zorluklar, bilinen ve özellikle bilinmeyen bilgilerle ilgili psikolojik semptomlar ve devam eden etkiye ilişkin belirsizlik korkusu yer almıştır (Ng vd, 2020).

COVID-19 salgınının eğitim sistemleri üzerinde büyük bir etkisi oldu. Bu alanda çalışanlar ve öğrenciler üzerinde psikolojik boyutta sıkıntı risklerini artırdı. Eğitim çalışanlarının COVID-19 ile enfekte olma riski yüksek gruplar arasında olduğu açıktır. Bu nedenle, COVID-19 salgını Türkiye'de eğitim profesyonellerinin kişisel ve profesyonel yaşamları üzerinde muazzam bir etkiye sahip olan bir halk sağlığı ve eğitim krizi yaratmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre tükenmişlik, etkili bir şekilde yönetilemeyen işyeri stresine genişletilmiş bir yanıt olarak kabul edilmektedir. Bulaşıcı hastalıklar, salgınlar, özellikle solunum, psikolojik olarak en çok zarar verenlerdir çünkü çok ölümcül, bulaşıcı ve uzun ömürlüdürler; koronavirüs salgını bu tür kombinasyonlardan biridir. COVID-19 salgını, bireyin güçlü ve zayıf yönlerine bağlı olarak birçok psikolojik sağlık sonucuna yol açmıştır (Jose, Dhandapani & Cyriac, 2020). Bunlardan birisi de çalışanlar açısından mesleki tükenmişlik duygusunun gelişmesidir.

Tükenmişlik

Tükenmişlik, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve azalmış kişisel başarı hissini içeren, kronik işle ilgili strese yanıt olarak ortaya çıkan psikolojik bir sendromdur (Maslach ve diğerleri, 1986). Özellikle aşırı duygusal ve kişilerarası etkileşimler nedeniyle sık sık yüksek düzeyde mesleki strese maruz kalan eğitim sektörü çalışanları arasında yaygındır. Öğretmenler arasında tükenmişlik, çok sayıda araştırmancının konusu olmuştur çünkü daha yüksek seviyelerde, bireysel doktorlar, hastalar ve sağlık hizmetleri kuruluşları ve sistemleri üzerindeki olumsuz etkilerle ilişkilidir (Friedman & Farber, 1992; Hoyos & Kallus, 2005; Küçüksüleymanoğlu, 2011; VanHorn, Schauteli & Enzmann, 1999).

İş görenlerin görev yaptıkları kurum ve kuruluşlarda hoşlandıkları durumlara karşı olumlu tutum ve davranışlar sergilemeleri, hoşlanmadıkları durumlara karşı ise olumsuz tutum ve davranışlar sergilemeleri beklenmektedir. İş görenlerin geliştirdikleri olumsuz tutum ve davranışlardan biri tükenmişlik sendromu olarak ifade edilmiştir (Kaya Göktepe, 2016: 28). Maslach ve Jackson (1981) tükenmişlik kavramını; potansiyelin, enerjinin ve gücün aşırı zorlanmasına bağlı olarak bireyde gözlenen yıpranma, başarısızlık ve tükenme durumu olarak ifade etmiştir. Tükenmişlik hissi belli bir süreç sonunda ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan, birey içinde bulunduğu olumsuz psikolojik durumu uzun süre fark edemeyebilmektedir.

İşinde başarılı olmak için yüksek motivasyonlar çalışan iş görenlerde, yüksek beklenti ve amaçlar oluşabilmektedir. Yapılan araştırmalar yüksek beklenti ve ulaşılamayan hedeflerin tükenmişliği tetiklediğini ortaya koymuştur. Yüksek motivasyonlu çalışanlar hedeflerine ulaşmak ve başarıyı yakalamak için çoğu zaman kapasitesinin üzerinde çaba gösterir. Bu durum, tükenmişlik algısının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Bazı araştırmacılar bu durumu göz önünde bulundurarak tükenmişliği sürekli başarıya duygusunun oluşturduğu baskının doğal bir sonucu olarak tanımlamaktadır (Thompson, 2009: 15). Başardığı her hedefin arkasına daha zor hedefler koyan birey, zamanla duyumsuzluk hissine kapılabilmekte ve bunun sonucunda tükenmişlik hissi yaşayabilmektedir.

Şekil 1. Tükenmişliğe Etki Eden Faktörler (Nandkeolyar, 2019)

Yapılan araştırmalar, tükenmişlik duygusunun gelişmesine neden olan bir dizi faktörün bulunduğunu işaret etmektedir. Bireyin sıkı çalışmak ve bir an önce hedeflerine ulaşmak için ihtiyaçlarını ertelemesi ve bunları karşılamak için yeterince çaba göstermemesi yapacağı ilk hatalı davranışlardan biridir. Birey sıkı çalışması sonucunda emeğinin karşılığını alamaz ise hayal kırıklığı yaşamaya başlar. Sonraki aşamada yalnızlık duygusu hissetmeye başlar. Sosyal etkinliklerden kaçır ve diğer bireyleri düşman olarak görmeye başlar. Zaman içinde problemlerinin üstesinden gelemeyeceğini düşünerek ümitsizlik duygusuna kapılır. Tüm bu yaşananlar bireyin stres düzeyini maksimum seviyeye ulaştırır ve tükenmişlik duygusu yaşamasına neden olur. Tükenmişlik yaşayan birey kendini fiziksel ve zihinsel olarak çökmüş hisseder (Şekil 1).

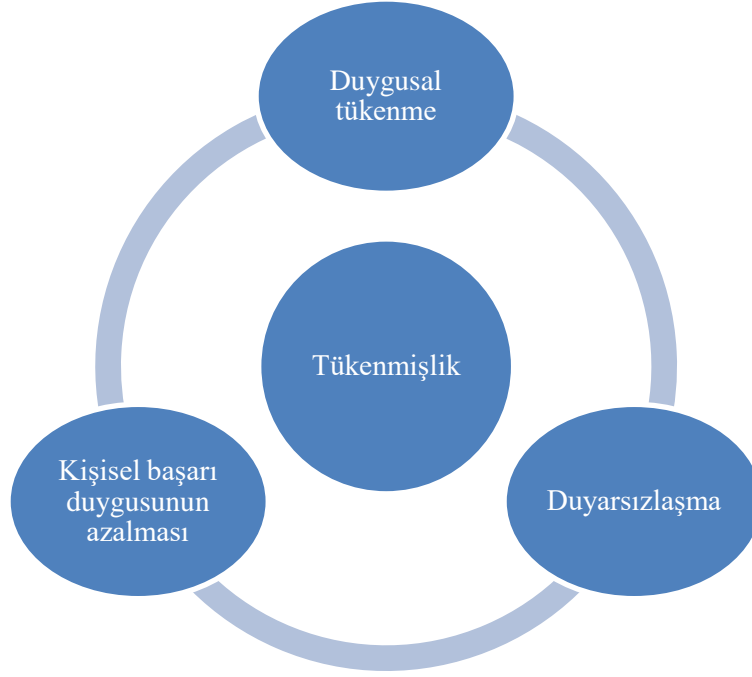
Tükenmişlik kavramı literatürde farklı tanımlarla açıklanmaya çalışılsa da bu tanımların ortak temaları bulunmaktadır. Tükenmişlik yapılan işlerle ilgili sözleşmelerin erozyona uğramasıdır. Tükenmişlik duygusu içinde olan bireyin; işine karşı motivasyonunu kaybettiği, işini tatminsiz ve anlamsız bulmaya başladığı ve önceleri etkileyici görünen işleri sıkıcı bulduğu gözlenmiştir. Tükenmişlik duygusu kendini göstermeye başladığında, kendini adama, güvenlik, coşku ve haz gibi duygular yavaş yavaş yok olmaya başlar. Bu duyguların yerini kaygı, kızgınlık, depresyon duyguları almaya başlamaktadır. Tükenmişlik, iş gören ile işi arasındaki problemlerin bir sonucudur. Her ne kadar iş görenler tükenmişliği kişisel bir kriz olarak algılasa da tükenmişlik iş gören ile işi arasında problem olduğunun açık bir göstergesidir (Maslach ve Leiter, 1997).

Maslach (1978) tükenmişliği insanlarla daha çok iletişim halinde olan iş görenlerde gözlenen duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusunda azalma hissi olarak tanımlamıştır. Turizm sektörü de sürekli insanlarla iletişim halinde bulunan ve stresli bir sektör olarak görülebilir. Bu bakımdan turizm sektörü çalışanlarında tükenmişlik duygusu daha yoğun yaşanabilmektedir. Tükenmişlik duygusu yaşayan bireylerin çalışma performansı ve iş tatmin düzeyleri olumsuz yönde etkilenmektedir (Üngören, Doğan ve Özmen, 2010).

Tükenmişliğin Boyutları

Alan yazında en çok kabul gören tükenmişlik tanımlarından biri Maslach tarafından yapılmış tükenmişlik tanımıdır. Bu tanıma göre tükenmişlik, hizmet sektöründe çalışan bireylerde yoğun bir şekilde görülen duygusal bitkinlik ve sinizm sendromudur. Bu sendromun en önemli göstergelerinden biri duygusal bitkinlik ve yorgunluk hissini artırmasıdır. Bitkinlik ve yorgunluk uzun süre çalışan ve duygusal taleplere daha fazla cevap veremeyen bireylerin çaresizlik ve umutsuzluk duygularının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Tükenmişlik sendromu, duygusal tükenme, kişisel başarı duygusunun azalması ve duyarsızlaşma olmak üzere üç bileşenden meydana gelmektedir (Maslach ve Jackson, 1981).

Tükenmişliği oluşturan duygusal tükenme, kişisel başarı duygusunun azalması ve duyarsızlaşma kavramlarının zıttı enerji yüksekliği, aitlik duygusu ve yeterlilik algısıdır. İş görenleri tükenme duygusu yaşadıklarında, çalışma istekleri azalmakta ve işi ile ilgili sahip olduğu olumlu duyguların yerini yavaş yavaş olumsuz duygular almaktadır. Bu süreçte yüksek enerjinin yerini duygusal tükenme, aitlik duygusunun yerini duyarsızlaşma ve kişisel başarı- yeterlilik duygusunun yerini başarısızlık duygusu doldurmaktadır (Maslach ve Leiter, 1997: 17). Olumsuz duygulardaki artış ise bireyin çalışma performansını, verimliliğini ve hayata bakış açısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Şekil 2. Tükenmişlik Sendromunun Bileşenleri (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001).

Duygusal Tükenme

Tükenmişlik konusu ile ilgili yapılan araştırmalarda, çalışma gruplarında yer alan bireylerin tükenmişlik duygularını ifade ederken duygusal tükenme hislerinden özellikle bahsettikleri gözlenmiştir. Buna bağlı olarak, tükenmişliği en çok temsil eden ve üzerinde en çok durulan tükenmişlik boyutu duygusal tükenmedir. Diğer yandan, duygusal tükenmenin tek başına tükenme sendromunu açıklayamadığı ifade edilmiştir (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001). Duygusal olarak tükenme hissi yaşayan iş görenler nedensiz yorgunluk ve duygusal olarak bitkinlik hissi yaşadıklarını enerji seviyesinin ve yaşama sevinçlerinin azaldığını ifade etmiştir. Duygusal tükenme tükenmişliğin bireye yansıyan içsel boyutu olarak kabul edilmektedir. Duygusal tükenme duygusunun stres ve engellenmişlik duygusu ile ilişkili olduğu ve bireyin işine devam etme arzusunu azalttığı belirtilmiştir. Duygusal olarak tükenen bireyler hizmet verdikleri kişilere karşı daha az cömert ve sorumlu davranma eğilimi gösterirler. Bu bireyler için işe devam etme zorunluluğu büyük bir endişe kaynağıdır (Maslach ve diğerleri, 2001).

Duyarsızlaşma

Tükenmişliğin kişiler arası boyutunu ifade eden kavram duyarsızlaşmadır. Duyarsızlaşma duygusu yaşayan birey iletişim halinde olduğu inallara karşı olumsuz tutumlar sergileme, işine karşı olumsuz tepkiler verme ve insani değerleri daha az dikkate alma eğilimi gösterir. Duyarsızlaşmayı duygusal tükenmeye karşı gösterilen bir tepki biçimi olarak ele alan araştırmacılar bulunmaktadır. Duyarsızlaşma ile iş görenlerde gelişen olumsuz tutum ve davranışlar bireylerin iyi halini ve etkin çalışabilme kapasitesini ciddi olarak olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Maslach ve diğerleri, 2001). Duyarsızlaşma ile iş görenlerin verdiği tepkiler duygusal tükenmeden kaçış

göstergesidir. İş görenler duyarsızlaşarak duygusal tükenme durumundan kaçma yöntemi geliştirirler. Her ne kadar duyarsızlaşma bir savunma biçimi olsa da duyarsızlaşmanın bireyin çalışma performansını ve verimliliğini olumsuz yönde etkileyen yönü de bulunmaktadır (Maslach ve Leiter, 1997: 18).

Kişisel Başarı Duygusunda Azalma

Maslack (2003), bireylerin kendilerini verimsiz ve yetersiz değerlendirme eğilimini kişisel başarısızlık olarak ifade etmiştir. Kendini verimsiz olarak değerlendiren iş gören yetersizlik duygusuna kapılabilmektedir. Kişisel başarı duygusunda azalma hissi yaşayan bireyin öz-yeterlik algısı da zayıflamıştır. Buna bağlı olarak başarısızlık duygusuna kapılırlar ve kendisi dışındaki tüm bireylerin ona karşı olduğunu düşünürler. Bu duruma bağlı olarak bireyin çevresinde bulunan kişilerin de bireye karşı güveni azalmaktadır (Maslach ve Leiter, 1997: 18).

Kişisel başarı boyutu ile ilgili alan yazında farklı yorumlar yapılmıştır. Kişisel başarı duygusunda azalma bazen duygusal tükenmenin bazen duyarsızlaşmanın bazen de her ikisinin bir sonucu olarak oluşabilmektedir. Alan yazında yapılan araştırmalarda, kişisel başarı duygusunda azalma boyutuna daha az ilgi gösterildiği ifade edilmiştir (Maslach ve diğerleri, 2001). Başarısı azalan birey yetersizlik duygusu ile birlikte işine karşı motivasyonunda azalma yaşamaktadır. Bu bireyler harcayacağı zaman ve emeğin boşa kürek çekmek olduğunu düşünmektedir.

Öğretmen tükenmişliği, öğretmenlik mesleğinin yoksullaşması, öğretmenlikle ilgili hayal kırıklığı ve memnuniyetsizlik ve iş devamsızlığı (Arvidsson vd, 2019; Meredith vd, 2020; Sandilos vd, 2020; Rapisarda vd, 2020; Sandilos vd, 2020); ; ile bağlantılı olarak okullarda ciddi bir sorundur. Öğretmenleri bu güçlükle yüzleşmeleri, kendilerini korumaları ve işte optimal psikolojik gelişimi elde etmeleri için farkındalıklarını artırmak çok önemlidir (Braun vd, 2020; Drew ve Sosnowski, 2019; Kang, 2020).

Bir eğitimci olarak okullarda müzik öğretmenlerinin zamanları ve yetenekleriyle ilgili çok sayıda talep söz konusudur. Sınıflara ek olarak, müzik öğretmenlerinin zaman ve sabır gerektiren birçok ekstra görevi vardır. Hazırlanacak konserler ve uygulanması gereken bir öğretim programı alt yapı ve araç gereç eksikliğinden öğretmenler üzerinde yoğun bir yük ve baskı oluşturmaktadır. Tükenmişlik, hem müzik öğretmenleri hem de eğitimciler açısından sürekli bir tehdittir (Gumm ve McLain, 2013; Maughan, 2013). Bununla birlikte bazı araştırmalar Müzik öğretmenlerinin meslekleri dışındaki dışındaki kişisel faktörlerin, tükenmişlik ve yıpranmalarında önemli roller oynadığını ileri sürmektedir (Gardner, 2010; Madsen ve Hancock, 2002; Siebert, 2007).

Koronavirüsle birlikte, okullar aniden geleneksel öğrenme ortamlarından çevrimiçi eğitim modellerine kaydı (Scull vd, 2020; Xu, 2020). Ayrıca, salgın durumun etkisi ili çevrimiçi formatlar, video konferans oturumları sırasında ortaya çıkan yeni teknolojik durum ve aksaklıklar, müzik öğretmenlerinin iş görevinin ağırlaşmasına ve dolayısıyla iş baskısının giderek arttığı hissine yol açmıştır. Öğretmenlerin sahip oldukları yetenekler bu sorunları çözmek için yeterli değildir ve bu da onları işten giderek daha fazla tatminsiz kılar. Bu kadar uzun bir süre

gerginlikle yüz yüze kalan öğretmenler, mesleki açıdan psikoloji semptomlarının etkisinde kalabilir. Zamanla öğretmenler uykusuzluk, gerginlik, sinirlilik, yorgunluk ve diğer olumsuz duygulara eğilimlidir ve bu da değişen derecelerde iş tükenmesine ve iş doyumsuzluğuna neden olur. Öğretmenlerin iş tükenmişliği derecesi daha ciddi olduğunda, öğretim etkinliklerinde verimin düşmesi ve düzenin etkilemesi söz konusudur (Katarina, Zeljka ve Nikolina, 2017; Moueleu vd, 2020). Uzun vadede, özellikle pandemi koşullarında, ortaya çıkan durumlar müzik eğitiminin normal mesleki süreçlerini etkileyecektir. Bu nedenle özellikle Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinde tükenmişliğin nasıl bir durumda olduğunun ortaya konması gerekmektedir. Bu kapsamda çalışmada Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik durumları kişisel özellikler ve okul türü değişkeni açısından incelenmiştir. Bu kapsamda çalışmada aşağıdaki sorulara cevaplar aranmıştır:

Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin tükenmişlikleri ne düzeydedir?

Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin tükenmişliklerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?

Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin tükenmişlikleri medeni duruma bağlı anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin tükenmişlikleri mesleki kıdeme bağlı anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Covid 19 sürecinde müzik öğretmenlerinin tükenmişlikleri okul türüne bağlı anlamlı farklılık göstermekte midir?

Katılımcıların tükenmişlik ve iş doyum algılarında yaşa bağlı anlamlı bir farklılık var mıdır?

İş doyumunu ile tükenmişlik arasında nasıl bir ilişki vardır? İş doyumunu tükenmişliği nasıl etkilemektedir?

YÖNTEM

Araştırmada müzik öğretmenlerinin Covid 19 sürecinde tükenmişliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nedensel karşılaştırma yöntemi temel alınarak; müzik öğretmenlerinin tükenmişlikleri, cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve okul türü değişkenlerine göre karşılaştırılmıştır. Nedensel karşılaştırma araştırmaları, "bireyler ve topluluklar arasındaki farkların kaynaklarını, nedenlerini ve sonuçlarını süreçler, ortamdaki değişimler ve katılımcılar üzerinde herhangi bir müdahale olmaksızın belirlemeyi amaçlayan çalışmalardır" (Büyüköztürk, vd., 2008).

Çalışma Grubu

Araştırma Konya, Mersin, Ankara, Erzurum, Trabzon ve İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı özel ve devlet okullarında görev yapan 243 müzik öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin seçiminde tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Covid 19 kısıtlamaları nedeniyle veriler online anket yöntemi ile elde toplanmıştır. Çalışmada gönüllülük esası dikkate alınmıştır. Araştırma örnekleminin demografik dağılımı aşağıda gösterilmiştir. Müzik öğretmenlerinin ortaokul (%31) ve lise (%69) kademelerinde görev yapmaktadır. Öğretmenler, özel okullardan (%53,5) ve devlet okullarından (%46,5) kolayda ulaşılabilir örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Öğretmenlerin %52,5'i kadın, %47,5'i erkektir. Müzik öğretmenlerin %54,7'si evli, %27,8'i bekar ve %17,7'si boşanmıştır. Müzik öğretmenlerin %18,1'inin mesleki kıdemi 0-5 yıl, %34,6'sının 6-10

yıl, %32,1'nin 11-19 yıl, %15,2'sinin 20 yıl ve daha fazla olduğu belirlenmiştir. Araştırma hakkında öğretmenler bilgilendirilmiş ve katılım için gönüllülük esas alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Müzik öğretmenlerinin Covid 19 sürecinde tükenmişliklerinin inceleneceği bu çalışmada kişisel bilgi formu ve Maslach Burnout Envanteri kullanılmıştır.

Maslach Tükenmişlik Ölçeği:

Bu envanter, Maslach vd, (1986) tarafından geliştirilmiş, Ergin (1992) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Toplam 22 maddeden oluşan ölçek tükenmişliği üç alt boyutta değerlendirmektedir. Birinci boyut olan duygusal tükenme boyutunda dokuz madde, iki boyut olan duyarsızlaşma boyutunda beş madde ve üçüncü boyut olan kişisel başarıda ise sekiz madde bulunmaktadır. Beşli Likert tipinde olan envanterdeki maddeler; hiçbir zaman (1), çok nadir (2), bazen (3), çoğu zaman (4) ve her zaman (5) şeklinde yanıtlanmaktadır. Ölçeğin genelinden alınan yüksek puanlar tükenmişlik algısının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu araştırma verileri üzerinde hesaplanan Cronbah alfa güvenirlik katsayıları sırasıyla .87, .76 ve .83'tür.

BULGULAR

Tablo 1. Müzik Öğretmenlerinin Tükenmişlik Ölçeklerinden Elde Ettikleri Puanlara Ait Betimsel Değerler

	N	Minimum	Maximum	\bar{X}	Ss
Duygusal Tükenme	243	0,00	3,25	2,27	0,66
Kişisel Başarı	243	0,00	3,38	2,43	0,48
Duyarsızlaşma	243	1,00	3,33	2,05	0,68

Tablo incelendiğinde, müzik öğretmenlerinin duygusal tükenme, kişisel başarı azalması ve duyarsızlaşma, puan ortalamalarının sırasıyla $2,27 \pm 0,66$; $2,43 \pm 0,43$ ve $2,05 \pm 0,68$ olarak hesaplanmıştır. Elde edilen puan ortalamalarına göre, müzik öğretmenlerinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma duyguları orta düzeyde, kişisel başarı azalmasına yönelik algıları ise yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Tablo 2. Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişliklerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

	Cin	N	\bar{X}	Ss	-t-	-p-
Duygusal Tükenme	Kadın	127	2,38	0,63	2,61*	0,01
	Erkek	116	2,16	0,69		
Kişisel Başarı	Kadın	127	2,46	0,51	0,83	0,41
	Erkek	116	2,41	0,44		
Duyarsızlaşma	Kadın	127	2,14	0,71	2,13*	0,03
	Erkek	116	1,95	0,64		

P* < 0,05

Tablo incelendiğinde, müzik öğretmenlerinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamalarında cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılık gözlenmiştir (p < 0,05). Bununla birlikte kişisel başarı azalması puan

ortalamlarında cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Grupların ortalamalarına bakıldığında Kadın müzik öğretmenlerinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları erkek meslektaşlarına kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 3. Müzik Öğretmenlerinin Tükenmişlik Puanlarının Mesleki Kıdeme Göre Karşılaştırılması

		N	\bar{X}	Ss	F	p
Duygusal Tükenme	0-5 Yıl	44	2,24	0,62	,29	,83
	6-10 Yıl	84	2,25	0,59		
	11-19 Yıl	78	2,27	0,68		
	20 ve Üstü	37	2,36	0,85		
Kişisel Başarı	0-5 Yıl	44	2,41	0,52	,74	,52
	6-10 Yıl	84	2,39	0,47		
	11-19 Yıl	78	2,46	0,45		
	20 ve Üstü	37	2,52	0,52		
Duyarsızlaşma	0-5 Yıl	44	1,91	0,64	2,64	,049*
	6-10 Yıl	84	2,00	0,66		
	11-19 Yıl	78	2,06	0,67		
	20 ve Üstü	37	2,31*	0,74		

$P^*<0,05$

Tablo incelendiğinde, müzik öğretmenlerinin duygusal tükenme ve kişisel başarı azalması puan ortalamalarında mesleki kıdeme bağlı anlamlı bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Bununla birlikte katılımcıların duyarsızlaşma puan ortalamalarında ise mesleki kıdeme bağlı anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($p<0,05$). Mesleki kıdemi 20 yıl ve üzeri olan öğretmenlerin diğer öğretmenler kıyasla anlamlı düzeyde yüksek duyarsızlık düzeylerine sahip oldukları görülmüştür.

Tablo 4. Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişliklerinin Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması

		N	\bar{X}	Ss		
Duygusal Tükenme	Evli	133	2,14	0,62	9,05*	0,00
	Bekar	67	2,31	0,75		
	Dul	43	2,62	0,52		
Kişisel Başarı	Evli	133	2,39	0,44	1,96	0,14
	Bekar	67	2,44	0,56		
	Dul	43	2,56	0,44		
Duyarsızlaşma	Evli	133	1,90	0,62	10,93*	0,00
	Bekar	67	2,11	0,76		
	Dul	43	2,43	0,57		

$P^*<0,05$

Tablo incelendiğinde, kişisel başarı azalması puan ortalamalarında medeni duruma bağlı anlamlı bir farklılığın bulunmadığı anlaşılmaktadır ($p>0,05$). Bununla birlikte duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamalarında ise medeni duruma bağlı anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($p<0,05$). Boşanmış müzik öğretmenlerinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları hem evli hem de bekar öğretmenlerin puan ortalamalarından anlamlı olarak daha yüksektir.

Tablo 5. Müzik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişliklerinin Çalıştıkları Okul Türüne Göre Karşılaştırılması

	Okul Türü	N	\bar{X}	Ss	-t-	-p-
Duygusal Tükenme	Özel Okul	130	2,35	0,69	2,05*	0,04
	Devlet Okulu	113	2,18	0,62		
Kişisel Başarı	Özel Okul	130	2,49	0,51	2,04*	0,04
	Devlet Okulu	113	2,37	0,44		
Duyarsızlaşma	Özel Okul	130	2,15	0,75	2,40*	0,02
	Devlet Okulu	113	1,94	0,58		

P* < 0,05

Tablo incelendiğinde, müzik öğretmenlerinin Duygusal tükenme, kişisel başarı azalması, duyarsızlaşma ve içsel iş tatmini puan ortalamalarında okul türüne bağlı anlamlı bir farklılık gözlenmiştir (p<0,05). Özel okullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin duygusal tükenme, kişisel başarı azalması, duyarsızlaşma puan ortalamaları, devlet okullarında çalışan meslektaşlarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Müzik öğretmenlerinin Covid 19 sürecinde mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelendiği çalışmada katılımcıların duygusal tükenme, kişisel başarı azalması ve duyarsızlaşma boyutundaki tükenmişliklerinin orta düzeyde olduğu görülmüştür. Bu bulgular Elhadi ve arkadaşları (2020), Lai ve arkadaşları (2020), Xiang, Jin ve Cheung, (2020), Lima ve arkadaşlarının (2020) gerçekleştirdiği araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Sarı 'nın (2000) Türkiye öğretmen örnekleminde gerçekleştirdiği çalışmasında öğretmenlerin tükenmişlikleri, özellikle de adaletsizlik gibi organizasyonel faktörlerden de kaynaklanabilecek değişkenlerle ilişkili olarak ortaya çıktığı ve ekonomik koşullar nedeniyle yüksek düzeylere çıktığı belirtilmiştir. Bununla birlikte, pandemi sırasında öğretmen tükenmişliğine ilişkin çok az veri bulunmaktadır. Tükenmişlik, iş veya hizmet sağlayan faaliyetlerle ilişkili fiziksel ve zihinsel yorgunluğun psikolojik bir durumu olarak tanımlanmaktadır (Ishak vd, 2013). Tükenmişlik bilişsel yorgunluk, duyarsızlaşma ve azalan bir başarı hissini içerir (Lederer) vd, 2009). Pandemi sürecinde müzik öğretmenleri uzaktan öğretim uygulamaları nedeniyle son derece yorucu ve alışık olmadıkları bir çalışma ortamına zorlandıkları için, eğitim çalışanları arasında yüksek düzeylerde tükenmişliğin ortaya çıkmasına neden olmuş olabilir.

Çalışmada ulaşılan bulgulardan birisi de müzik öğretmenlerinin iş doyumunu ve tükenmişlik ölçeklerinden elde edilen puanların cinsiyetlerine ve medeni durumlarına göre karşılaştırılması konusundadır. Bulgulara göre eşlerinden ayrılmış ya da dul müzik öğretmenlerinin evli ve bekar meslektaşlarından anlamlı düzeyde yüksek tükenmişliğe sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca kadın müzik öğretmenlerinin duygusal tükenme ve duyarsızlaşma puan ortalamaları erkek meslektaşlarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu bulgular Kim ve Wang (2018), Kara (2020), Morris ve Feldman, (1996), Scott ve Barnes (2011) yaptığı araştırmaların bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Kadınlar neden daha fazla tükenmişlik yaşar? Maslach ve Jackson (1985),

toplumsal cinsiyet rolü temelinde sosyalleşme nedeniyle, kadınların başkalarına değer vermeyi, beslemeyi ve ilgi göstermeyi vurguladığını açıkladı. Bu tür eğilimler, kadınların daha fazla duygusal çaba harcamasına yol açar ve bu da nihayetinde daha yüksek bir tükenmişliğe yol açar. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin kadınların çalışma motivasyonu üzerinde önemli bir etkisi olabilir. Örneğin önceki çalışmalar, eğitim kurumlarındaki adalet eksikliğinin önemli bir stres ve mesleki tükenmişlik unsuru olduğunu ortaya koymuştur (Greenberg, 2004). Benzer şekilde Maslach ve Leiter (2008), adaletsizlik veya adaletsizlik deneyiminin bir çalışanın psikolojik sağlık durumunu olumsuz etkileyerek tükenmişliğe yol açabileceğini bildirdi.

Çalışmada ulaşılan bulgulardan bir diğeri ise özel ve devlet okullarında çalışan müzik öğretmenlerinin tükenmişliklerinin mesleki kıdem ve okul türüne göre karşılaştırılması konusundadır. Bulgulara göre mesleki kıdem açısından sadece duyarsızlık puanlarında anlamlı bir fark bulunmuştur. Mesleki kıdemi yüksek olan müzik öğretmenlerinin daha yüksek düzeyde duyarsızlık gösterdiği görülmüştür. Bu buluşu Ahola ve arkadaşlarının (2006) yaptığı çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Okul türü açısından araştırma bulgularına bakıldığında duygusal tükenme, kişisel başarı azalması ve duyarsızlaşma puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Araştırmada özel okullarda görev yapan görse sanatlar öğretmenlerinin duygusal tükenme, kişisel başarı azalması, duyarsızlaşma puan ortalamaları, devlet okullarındaki meslektaşlarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Literatürde bu çalışmanın bulgularıyla benzer çok sayıda çalışmadan söz etmek mümkündür (Drafke, 2009; Kara, 2020). Bu yönüyle Türkiye’de devlet okullarında çalışan müzik öğretmenlerinin sosyal güvencelerinin yüksek olması buna karşın özel okullarda görev yapan müzik öğretmenlerinin ise Covid 19 sürecinde işlerini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmaları onların mesleki tükenmişliklerinin düşük yüksek çıkmasının nedenleri olabilir. Ayrıca Kim ve Wang’a (2018) göre Daha yüksek duygusal emek yaşayanlar daha yüksek düzeyde tükenmişlik yaşama eğilimindedir. Bu yönüyle Türkiye’de özel okullarda öğretmen yoğun fiziksel ve psikolojik emeğe rağmen hizmetlerinin karşılığını çoğunlukla alamamaktadır. Bu durum onların tükenmişliklerinde önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma, müzik öğretmenleri arasındaki tükenmişliğe değinmenin önemini vurgulamaktadır. Yetkililer tarafından tükenmişlik konularına öncelik verilmelidir. Bu çalışma, tükenmişlik konusundaki olumsuzlukları ve istismarı önlemek ve azaltmak için eğitim kurumlarında sosyal destek programları, finansal destek ve artan motivasyon süreçleri gibi öğretmen destek müdahalelerine ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Dahası, müzik öğretmenlerinin sosyo-ekonomik ve özlük durumları gibi iş faktörlerinin iyileştirilmesine ihtiyaç vardır. Bu nedenle MEB ve ilgili kurumların, müzik öğretmenlerinin mesleklerindeki koşulların çok yönlü iyileştirmeleri önerilir.

Sonuç olarak, COVID-19 salgını sırasında müzik öğretmenleri arasında artan tükenmişliğin yaygınlığı konusunda eğitim politikalarına duyulan ihtiyacı ortaya koymuştur. Her şeyden önce, COVID çağında ve sonrasında bir taraftan eğitim sistemini normalleştirmeye çalışırken diğer taraftan bu zorlu dönemde meslektaşlarımızı desteklememiz gerektiği açıktır. Bu kapsamda gelecek çalışmaların okulların kapanması müzik eğitim niteliğini nasıl etkiler? Ne tür destekler müzik öğretmenlerinin bu olumsuz süreçte tükenmişliklerini iyileştirir? Ve bu

süreçte destek hizmetleri müzik öğretmenlerine ve okullara nasıl etkili bir şekilde sunulabilir? Soruları temelinde yapılandırılması önerilir.

ETİK METNİ

Bu makalede dergi yazım kurallarına, yayın ilkelerine, araştırma ve yayın etiği kurallarına, dergi etik kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir. Necmettin Erbakan Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 19/02/2021 tarihinde 02 sayılı toplantı 2021/82 sayılı etik kurul onayı almıştır.

Yazar Katkı Oranı Beyanı

Yazar çalışmaya %100 oranında katkı sağlamıştır.

Teşekkür Beyanı

Bu çalışmaya katkıda bulunan müzik öğretmenlerine çok teşekkür ederim.

Çıkar Çatışması Beyanı

Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahola K., Honkonen, T., Isometsä, E., Kalimo, R., Nykyri, E., Koskinen, S., Aromaa A. & Lönnqvist, J. (2006). Burnout in the general population. results from the Finnish health 2000 study. *Psychiatry. Epidemiology*, 2006;41:11–17
- Arvidsson I., Leo U., Larsson A., Håkansson C., Persson R., Björk J. (2019). Burnout among school teachers: Quantitative and qualitative results from a follow-up study in southern Sweden. *BMC Public Health*, 19, 655
- Braun, S.S., Schonert-Reichl, K.A. & Roeser, R.W. (2020). Effects of teachers' emotion regulation, burnout, and life satisfaction on student well-being. *J. Appl. Dev. Psychology*, 69, 101151
- Brotheridge, C.M. & Grandey, A.A. (2002). Emotional labor and burnout: Comparing two perspectives of "people work". *J. Vocat. Behavior*, 60, 17–39
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Demirel, F., Karadeniz, Ş., & Çakmak, E. K. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi
- Drew, S.V. & Sosnowski, C. (2019). Emerging theory of teacher resilience: A situational analysis. *Engl. Teach. Pract. Critical*, 18, 492–507
- Elhadi, M., Msherghi, A., Elgzairi, M., Alhashimi, A., Bouhuwaish, A., Biala, M., Abuelmeda, S., Khel, S., Khaled, A., Alsoufi, A., Elmabrouk, A., Alshiteewi, F. B., Hamed, T. B., Alhadi, B., Alhaddad, S., Elhadi, A., & Zaid,

- A. (2020). Burnout syndrome among hospital healthcare workers during the COVID-19 Pandemic and Civil War: A Cross-Sectional Study. *Frontiers in Psychiatry*, 11, 579563.
- Ergin, C. (1992). Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve maslach tükenmişlik envanterinin uygulanması. *7.Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları El Kitabı*, (s.143-154). Psikologlar Derneği Yayınları
- Friedman, I. A., & Farber, B. A. (1992). Professional self-concept as a predictor of teacher burnout. *Journal of Educational Research*, 86, 28-35
- Gardner, R. D. (2010). Should I stay or should I go? Factors that influence retention, turnover, and attrition of K–12 music teachers in the United States. *Arts Education Policy Review*, 11, 112–121
- Greenberg J. (2004). Stress fairness to fare no stress: Managing workplace stress by promoting organizational justice. *Organizational Dynamics*, 33, 352-65.
- Gumm, A. & McLain, B. (2013). An investigation of relationships between music teacher burnout and music teaching style. *Research Presentation At The 2013 Symposium On Music Teacher Education*,
- Hoyos, T., & Kallus, K. W. (2005). Burnout risk factors: Stress-recovery-state and coping among teachers. *Department of Psychology Project*. University of Graz.
- Ishak, W., Nikraves, R., Lederer S., Perry, R., Ogunyemi, D. & Bernstein, C. (2013). Burnout in medical students: a systematic review. *Clin Teaching*, 10, 242–5.
- Jose, S., Dhandapani, M., & Cyriac, M. C. (2020). Burnout and Resilience among Frontline Nurses during COVID-19 Pandemic: A Cross-sectional Study in the Emergency Department of a Tertiary Care Center, North India. *Indian Journal of Critical Care Medicine : Peer-reviewed, Official Publication of Indian Society of Critical Care Medicine*, 24(11), 1081–87
- Kang, D. M. (2020). An Elementary School EFL Teacher’s Emotional Intelligence and Emotional Labor. *Journal of Language, Identity & Education*, 1, 1–14
- Kara, S. (2020). Investigation of job satisfaction and burnout of visual arts teachers. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 6(1), 160-171
- Katarina, A.S., Željka S. & Nikolina, V. (2017). The teacher’s role in the creative teaching of literacy. *Croatian J. Education*, 19, 27–36
- Kaya Göktepe, A. (2016). *Tükenmişlik sendromu* (1. baskı). İstanbul: Nesil Yayınları
- Kim, S., & Wang, J. (2018). The Role of Job Demands–Resources (JDR) between Service Workers' Emotional Labor and Burnout: New Directions for Labor Policy at Local Government. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 15(12), 2894-99
- Küçüksüleymanoğlu, R. (2011). Burnout Syndrome Levels of Teachers in Special Education Schools in Turkey. *International Journal of Special Education*, 26(1), 53-63
- Küçüksüleymanoğlu, R., Onuray Eğilmez, H. (2013). Müzik öğretmeni adaylarının tükenmişlik düzeyleri: Uludağ Üniversitesi örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(3),905-923
- Lai, J., Ma, S., Wang, Y., Cai, Z., Hu, J. & Wei, N. (2019). Factors associated with mental health outcomes among health care workers exposed to coronavirus disease 2019. *JAMA Network Open*, 3:e203976. 10.1001/jamanetworkopen.2020.3976

- Lederer, S., Ishak, W.W., Mandili, C., Nikraves, R., Seligman, L. & Vasa, M (2009). Burnout during residency training: a literature review. *J Grad Med Education*, 1, 236–42.
- Lima, C.K.T., Carvalho, P.M.M., Lima, I., Nunes, J., Saraiva, J.S. & De Souza, R.I. (2020). The emotional impact of coronavirus 2019-nCoV (new coronavirus disease). *Psychiatry Research*, 287, 112915
- Madsen, C. K., & Hancock, C. B. (2002). Support for music education: A case study of issues concerning teacher retention and attrition. *Journal of Research in Music Education*, 50, 6–19
- Maslach, C. & Leiter, M.P. (2008). Early predictors of job burnout and engagement. *J Appl Psychology*, 93, 498–512
- Maslach, C. & Jackson, S.E. (1985). The role of sex and family variables in burnout. *Sex Roles*, 12, 837–851
- Maslach, C. (2003). Job Burnout: New directions in research and intervention. *Current Directions in Psychological Science*, 12(5), 189-192
- Maslach, C. & Jackson, S. E. (1981). The Measurement of experienced burnout. *Journal of Occupational Behaviour*, 2, 99-133
- Maslach, C. & Leiter, M. P. (1997). *The Truth about burnout*. San Francisco, Jossey Bass A Willey Company
- Maslach, C., Jackson, S. E., Leiter, M. P., Schaufeli, W. B., & Schwab, R. L. (1986). Maslach burnout inventory (pp. 3463-3464). CA: Consulting psychologists press
- Maslach, C., Schaufeli, W. B. & Leiter, M. P. (2001). Job burnout. *Annual Review of Psychology*, 52, 397-422
- Maughan, E.G. (2013). *Factors affecting elementary general music educators' work engagement* [Doctoral Dissertation]. University Of Oklahoma Graduate College
- Meredith C., Schaufeli W., Struyve, C., Vandecandelaere, M., Gielen, S. & Kyndt, E. (2020). Burnout contagion among teachers: A social network approach. *J. Occup. Organ. Psychology*, 93, 1-10
- Morris, J.A. & Feldman, D.C. (1996). The dimensions, antecedents, and consequences of emotional labor. *Acad. Manag. Review*, 21, 989–1010
- Moueleu Ngalagou P.T., Assomo-Ndemba P.B., Owona Manga, L.J., Owoundi Ebolo, H., Ayina Ayina, C.N., Lobe Tanga, M.Y. & Mandengue, S.H. (2019). Burnout syndrome and associated factors among university teaching staff in Cameroon: Effect of the practice of sport and physical activities and leisures. *Encéphale*, 45, 101–106
- Ng, K., Zhou, S., Tan, S. H., Ishak, N., Goh, Z., Chua, Z. Y., Chia, J., Chew, E. L., Shwe, T., Mok, J., Leong, S. S., Lo, J., Ang, Z., Leow, J. L., Lam, C., Kwek, J. W., Dent, R., Tuan, J., Lim, S. T., Hwang, W. & Ngeow, J. (2020). Understanding the Psychological Impact of COVID-19 Pandemic on Patients With Cancer, Their Caregivers, and Health Care Workers in Singapore. *JCO Global Oncology*, 6, 1494–1509.
- Nandkeolyar, K. H. (2019). Are you suffering from workplace burnout?. Gulf News
- Otacioğlu, S. G (2008). Müzik öğretmenlerinde tükenmişlik sendromu ve etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(15), 103 - 116
- Rapisarda, V., Arvidsson, M., Trischitta, M.C.A., Vitale, E., Ramaci, T. (2020). Burnout and Self-Perceived Instructional Competence: An Exploratory Study of a Group of Italian Female Elementary School Teachers. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 17, 1356

- Sağlık Bakanlığı, (2020). Sağlık Bakanlığı Covid 19 Hasta Tablosu. Erişim Tarihi: 31.12.2020, .
https://covid19.saglik.gov.tr/?gclid=CjwKCAiAirb_BRBNEiwALHlnD57UJ2X-hwUKmAsUqRa0jbcBc4uRwZjbQMpG1q7WgsildQ_OZVxgqBoC6p8QAvD_BwE
- Sandilos, L.E., Goble, P. & Schwartz, S. (2020). Burnout and teacher–child interactions: The moderating influence of sel interventions in head start classrooms. *Early Education Devalopment*, 31, 1169–1185
- Sarı, H. (2000). An analysis of the policies and provision for children with SEN in England and Turkey', [Doctoral Dissertation]. Oxford Brookes University
- Scott, B.A. & Barnes, C.M. (2011). A multilevel field investigation of emotional labor, affect, work withdrawal, and gender. *Acad. Manag. Journal*, 54, 116–136
- Scull, J., Phillips, M., Sharma, U. & Garner, K. (2020). Innovations in teacher education at the time of COVID 19: An Australian perspective. *Journal of Education for Teaching*, 10, 1-11
- Thompson, H. S. (2009). The edge and how to explain it. In Tim Casserley and David Megginson (Eds.). *Learning from Burnout Developing Sustainable Leaders and Avoiding Career Derailment*. Burlington, Elsevier Press, pp. 13-48
- Üngören, E., Doğan, H., & Özmen, M. (2010). Otel çalışanlarının tükenmişlik ve iş tatmin düzeyleri ilişkisi. *Journal of Yaşar University*, 17(5), 2922-2237
- VanHorn, J., Schauteli, W. D., & Enzmann, D. (1999).Teacher burnout and lack of reciprocity. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(1), 91-108
- Worldmeters. (2020). COVID-19 Coronavirus Pandemic, Worldometer, 31 Decamber 2020.
<https://www.worldometers.info/coronavirus/>
- Xiang, Y.T., Jin, Y., Cheung, T. (2020). Joint international collaboration to combat mental health challenges during the coronavirus disease 2019 pandemic. *JAMA Psychiatry*, 77, 989–90
- Xu, L. (2017). Teacher–researcher role conflict and burnout among Chinese university teachers: A job demand-resources model perspective. *Studies Higher Education*, 44, 903–919